

Lidt fnuller fra oversættelsernes afkroge

eller

Hvem fordanskede egentlig 'En
Skaal for den Mø i blufærdige Vaar'?

af oversætter, cand.mag. Holger Scheibel

ISelskabet for Historie, Litteratur og Kunst, som holder sine møder på Det Kongelige Bibliotek på Slotsholmen, gav tidl. viceskoledirektør, cand.mag. Holger Scheibel d. 1. marts 2012 en "meddelelse" om oprindelsen til den ikke mindst i studenterkredse særdeles udbredte sang, som rummede en række overraskende oplysninger og pointer. Fordanskningen har siden Anden Verdenskrig i tallose sang- og visebøger fejlagtigt været tillagt Jens Christian Hostrup (1818-1892), forfatteren til bl.a. Gjenboerne, En Spurv i Tranedans og Eventyr På Fodrejsen. På redaktionens opfordring har forfatteren omarbejdet foredraget til en artikel. Forfatteren modtog sammen med slavisten Lars P. Poulsen-Hansen d. 18. september 2001 den første H.O. Lange Forskningsformidlingspris for deres oversættelse og fordanskning af den russiske "H.C. Andersen" Ivan Krylôvs Fabler (Museum Tusulanums Forlag 2001) og har desuden bl.a. oversat alle danske digteres salmer og sange, hvortil Carl Nielsen har komponeret melodier, til engelsk i den samlede Carl Nielsen Udgate, se Carl Nielsen Værker / Works. Serie III. Vokalmusik. Bind 7. København 2009, ss. 183-305, hvilket med 296 sange i realiteten udgør den største antologi af danske sange på engelsk.

Erland Kolding Nielsen

The School for Scandal havde premiere den 8. maj 1777 på teatret Drury Lane i London. Komedien var skrevet af den 25-årige Richard Brinsley Sheridan (1751-1816) og blev trods tidspunktet sidst på teatersæsonen en overvældende succes der fortsatte langt ind i den næste. Få år efter, i 1784, blev den sat op på Det kgl. Teater i en oversættelse af den helt jævnaldrende Adam Gottlob Thoroup (1751-1804), og under titlen *Bagtalelsens Skole* opførtes denne udgave med stor succes i mere end 50 år – indtil 1835.¹

Dorph og hans oversættelse

Fem år senere ønsker teaterledelsen at der skal tilvirkes en ny oversættelse, og Niels Vinding Dorph (1783-1858) bliver bedt om at påtage sig opgaven. Han havde haft stillinger på latinskoler, som adjunkt i Viborg og fra 1829 som rektor i Horsens, men i 1833 måtte han søge sin afsked på grund af svækket stemme. Derefter boede han i hovedstaden og blev kendt som "forholdsvis smagfuld Oversætter"² af Sofokles' og Aischylos' tragedier, af Aristofanes' komedier og desuden af Horats og Vergil. Sidst i livet var han et års tid (1856-57) direktør for Det kgl. Teater – da Heiberg gik af. En rutineret herre gør altså i vinteren 1840-41 arbejdet færdigt; men først i 1846 får denne nye udgave premiere. Dette sidste forhold har givet anledning til en del postyr.

Omtrent midt i handlingen³ bryder Sir Harry Bumper ud i en lovprisning af kvinden: "Here's to the maiden of bashful fifteen, here's to the widow of fifty; ...". Melodien angives ofte⁴ at være en såkaldt 'traditional', altså af ukendt oprindelse, men viser sig at være komponeret af Sheridans svigerfar, Thomas

C.E.F. Weyse skrev melodien til “En Skaal for den Mø i blufærdige Vaar”, men hvem oversatte egentlig teksten til dansk?

Linley.⁵ I øvrigt en ensformig og ked-sommeligt humpende melodunte i 6/8 takt som den sprælske tekst slet ikke kan være tjent med.

Ligeledes i 1841 blev den danske version derfor forsynet med en ny melodi i 4/4 takt, komponeret af selvste C.E.F. Weyse⁶ (1774-1842) som et af de allersidste værker fra hans hånd – en helt brillant melodi. Dorph afveg imidlertid fra det engelske metrum flere steder: han har optakt i første verslinje og ingen i fjerde, og det engelske omkvæd kan ikke synges på den danske melodi. Dette må skyldes at Weyse har haft indflydelse på resultatet – han var uhyre følsom over for den rette rytme og diktion i en tekst. Af andre årsager vil nogle tekstkritiske bemærkninger til Dorphs oversættelse blive præsenteret senere.

Sangteksten forelå også på tryk allerede i 1841. Schubothes Boghandel udgav i denne periode teksten til alle de skuespil der blev opført på Det kgl. Teater. Lige netop dette tryk – som var nr. 126 i serien – har ikke fået noget årstal, men teaterets bibliotek oplyser at udgivelserne, hvad der næppe er overraskende, udkom i rækkefølge, og at nr. 125 og 127 begge⁷ har årstallet 1841 anført. I trykket optræder sangen “En Skaal for den Mø” i *nøjagtig den udformning* som siden er blevet kendt og sunget, ord for ord, vers for vers og strofe for strofe, omkvædet *Tag dit Glas, min Ven etc.* medregnet. Altså må det af alle disse grunde fastslås at sangen er færdiggjort af Dorph og Weyse i 1841.

På Det kgl. Bibliotek ligger en udateret, håndskreven node⁸ med melodien, med første strofe skrevet ind og med en trestemmig udsættelse af omkvædets repetition. Navnet på komponisten er tilføjet, men manuskriptet er efter Weyse-forskeren Sten Høgels opfattelse ikke originalt. Det er muligvis nedskrevet (og udsat?) af Henrik Rung (1807-71) med henblik på nyopførelsen i 1846; han var blevet udnævnt til teaterets syngemester i 1842.

Følger vi nu melodien frem imod vor tid, findes den allerede trykt året efter stykkets repremiere idet Henrik Rung fik udgivet den med akkompagnement for pianoforte og guitar.⁹ I selve noden er ophavet gengivet: “ved N.V. Dorph”. Dette gælder herefter i samtlige udgaver¹⁰ af Weyses ‘Romancer og Sange’ frem til Sten Høgels.¹¹ I en enkelt har oversætteren posthumt taget navneforandring til N.A. Dorph, men det kan næppe ændre opfattelsen af at musikverdenens kyndige folk er enige om sagen.

En række omhyggelige udgivere af sang- og visebøger har derfor fulgt op:

- *Den store Kongesangbog* (red. skoledirektør Thorkild Jensen, forfatter Axel Juel og afdelingschef Jens Rosenkjær), 8. og stærkt forøgede udgave, Flenstedts Forlag, 1945. Sangen var ikke med i de foregående syv.
- *Fællessang* (red. K.O. Andersen, Karl Clausen og Jørgen Haahr), Wilhelm Hansens Musik-Forlag, 1948.
- *Kvikke viser til munter fællessang* (red. Frits Haase), Haase & Søns Forlag, 1961.

og tre med ukendte redaktører:

- *Carmina Historicum Vulgata*, De historiestuderendes sangbog i København, 1961.
- *Sangbog for jægere* (Dansk Jagtforening), 1967.
- *Navernes sangbog* (Central Understøttelses Kasse). 6. udg., 1987.

Når disse udgivelser nævnes så udførligt (og ikke i noterne), skyldes det – så underligt det lyder – at de er de rosværdige undtagelser fra den overvejende regel igennem de seneste 70 år, som nemlig har været at udpege Jens Christian Hostrup (1818-1892), forfatteren til bl.a. *Gjenboerne*, *En Spurv i Tranedans* og *Eventyr paa Fodrejsen*, som den der skulle have fordansket *En Skaal for den Mø!!* Disse fejlbehæftede visebøger vil blive nævnt alle sammen i det følgende, og for spændingens skyld begynder vi med de seneste og arbejder os derefter bagud mod en mulig ophavsmand til miseren.

De knap nok rosværdige

De følgende resultater¹² er fremgået af undersøgelser hos flere biblioteker.¹³ Den foreløbig sidste sangbog (2002) er

Danske sange, udgivet på Edition Wilhelm Hansen og redigeret og tilrettelagt af Inge Marstal og Kaj Nørholm. Og Hostrup dukker også op i Georg Metz' *Den danske sang* (2001) fra Aschehoug, i *Imudicos melodibog* under redaktion af John Rasmussen (1995) og i *Danske sange – fra Dronning Dagmar til Susan Himmelblå* på Edition Wilhelm Hansen (1991), redigeret af Inge Marstal alene.

I foreningen "Det Kongelige Københavnske Skydeselskab og Danske Broderskab" har man adskillige gange gennem dens 600 år lange historie udgivet en sangbog, således bl.a. i 1956 hvor redaktøren, Mogens Müllertz, helt korrekt har noteret Dorph for oversættelsen. Men ved den nyeste udgave i 1991 er der sket en bemærkelsesværdig forandring: de tre redaktører, Knud Ekstrøm, Jens Louis Petersen og Ove Stagetorn indfører flg. note: "J.C. Hostrup, præst, digter, født København 20. maj 1818, død Frederiksberg 21. november 1892. Drikkevise "Here's to the Maiden" fra Sheridan's skuespil *Bagtalelsens Skole* oversat af N.V. Dorph, en af Danmarks kendte oversættere af latinske og græske autores. Under opførelserne af skuespillet tilkom denne af digteren Hostrup foretagne gendigtning af sangen med original melodi af Weyse (1841)." Ekstrøm har oplyst at noten er forfattet af den mellemste af de nævnte redaktører, og at de andre naturligvis måtte tro ham da den kendte oversætter Jens Louis Petersen jo blandt andre gøremål i en årrække havde været teatersekretær på Det kgl. Teater. Hvor han mente at have oplysningen fra, får stå hen i det uviste, men nogle af de nedenfor nævnte værker har måske været konsulteret, og at den i hvert fald ikke holder vand, er ovenfor

dokumenteret. Desuden forekommer det jo en smule usædvanligt at gendigtningen er kommet til verden “under opførelserne”!

Den næste vi støder på, er *Arbejdermelodibogen* (3. udg., 1987), udgivet af AOF, men uden angivelse af redaktion; og så udkom hos Edition Wilhelm Hansen (1988) første bind af *Sangbogen*, redigeret af Inge Marstal, Herbert Møller, Åge Nielsen, Kaj Nørholm og Helge Birck Pedersen. Ligeledes med Hostrup ved fjerpenen sendte Politikens forlag et bind *Drikkeviser* på markedet (1987) under redaktion af Mogens Wentzel Andreasen. Og for samme forlag havde Otto Leisner tilrettelagt en *Familiesangbog* (1984), også den med en forkeret oversætter.

I de nærmest forudgående tre årtier domineres udgivelsen af visebøger totalt af Politikens forlag med de talrige bind og mange udgaver af *Lystige viser* under redaktion af Else Larsen og Bo Bramsen. I bind 2 (1953) optræder *En Skaal for den Mø* – igen med Hostrup som ophavsmand. Ikke så underligt måske at de efterfølgende bøger fra samme forlag fulgte tendensen. Ja, måske var det ligefrem her fejlen opstod? En grim mistanke dukkede op ved synet af kolofonen: “Rådgivende redaktionsudvalg: Mogens Dam, Jens Chr. Hostrup, Eigil Jensen.” Kunne det virkelig passe at den gamle digters kødelige sønnesøn af samme navn (1896-1965) havde hørt et rygte i familien? Eller hvad? Økonomiske motiver kan vi heldigvis se bort fra – rettighedsperioden var dengang 50 år, og gamle Hostrup havde været død siden 1892.

Men vi skal længere tilbage. I tiden under og efter besættelsen udgives

ganske mange sang- og visebøger, næsten alle udelukkende med tekster og i et format, så de kunne medbringes i en jakkelomme. Af de fire næste oplyser kun én om navn på en eller flere redaktører: *Regensens Visebog* (1950), *In usum delphini* (1948), udgivet af Studenterrådet ved Aarhus Universitet, *I Bacchi Lag* (1947) ved forstkandidat, afdelingsleder på Junckers fabrik i Køge, Poul Larsen, samt *Studentereforeningens Visebog* (1946). I samme tidsrum udkommer tillige 3. udgave af *Til Glasset og Glæden* (1947) af Anker Tønnesen – benævnt Magister bibendi. Man kan fundere lidt over udgiverens navn i forbindelse med en samling drikkeviser; mange har regnet det for en studentikos spøg. Hostrup er imidlertid med i vognen. Men: det er han *ikke* i førsteudgaven fra 1942, så dér er ikke noget spor af oprindelsen til fejlen. I Regensbogen er den altså med, men det er også første gang i en lang udgivelsesrække bagud: 1930, 1923, 1902 og 1848. Den sidstnævnte redigeret af F.H. Lyngby og – C. Hostrup (!), og to år efter repremieren på *Bagtalelsens Skole!* Digter-redaktøren ville måske have foreslået sin kollega at medtage *En Skaal*, i hvert fald hvis han selv havde oversat den. Af gode grunde skete det altså ikke. Men dem han virkelig havde skrevet, *Nu er det stille* og *Ensom og mørk og snæver er vor bolig*, dé var med – og sidenhen i alle udgaver.

Den tidligste visebog er indtil videre Studentereforeningens fra 1946, men ingen redaktør har kunnet spores. Hvis man imidlertid kobler begreberne *besættelsestid*, *visesang* og *Studenterrevyforeningen*, dukker navnet Eigil Jensen (1903-88) igen op. Han var advokat og visesanger og desuden en aldeles glim-

rende *Løjtnant von Buddinge* i jubilæumsforestillingen af *Genboerne* (uden 'j') på Hofteateret i 1944, spillet af Kongelig Mayestaits Acteurs. Det er muligt, men har vist sig umuligt at bevise, at han har haft en hånd med. I øvrigt var han en nær ven af Jens Chr. Hostrup jr. (der var han igen!).

Men det var heller ikke nogen af disse gode folk. Vi skal længere tilbage. Atter en gang udsendes en visebog uden redaktørs nævnelse: *Polyteknisk Forenings Visebog* (1943). Polyteknisk Lærestalt – nu DTU – har flyttet adresse to gange siden Anden Verdenskrig, og hverken i foreningens arkiv eller i Rigsarkivet har man opbevaret årsberetninger fra denne tid, hvis de overhovedet er udfærdiget. Sporet ender blindt.

Visebogen fra Odense

Heldigvis er der udkommet endnu en visebog, og dét i 1942: *Concinamus o sodales* (frit oversat: "Syng sammen, oh selskabsbrødre") på Flensteds Forlag, Odense. I en artikel i *Acteuren*:¹⁴ "Ikke Hostrups Mø" skriver dr.phil. Tove Barfoed Møller bl.a.: "Selv kan jeg nævne den i sin tid så populære (min fremhævelse, hs) studentervisebog *Concinamus o sodales* [...] der i alle mig bekendte oplag angiver Hostrup som oversætter –". Hun når i sin undersøgelse frem til samme konklusion som den læseren her har for øje, nemlig at Hostrup er uden lod og del i fordanskningen, men finder ikke frem til bogens første udgivelsesår. Hun lægger – meget fristende – skylden på det anonyme udvalg der stod for *Studenteforeningens Visebog* i 1946.

Det stiller vi os imidlertid ikke tilfredse med. Den odenseanske visebog er disse undersøgelsers hidtil ældste

udgivelse hvor gamle Jens Chr. Hostrup er placeret som ophavsmanden. Og så oven i købet af to navngivne redaktører: de arbejdede begge i Odense i denne periode, Kaj Ferdinand Hasselmann (1904-76) som lektor i dansk og tysk og Kai Helmer Senstius (1889-1966) som sanglærer på Odense Katedralskole, den sidste tillige som organist i Vor Frue kirke i byen. Senstius havde en smuk karriere¹⁵ efter sin eksamen i 1911 fra konservatoriet i København, først på Bornholm og siden 1924 på Fyn og desuden en respektabel produktion som komponist i mange klassiske genrer. Ved udvalget af viser tør man formode at Hasselmann har været hovedmand angående teksterne, og at kollegaen har tjent som musikalsk bagstopper – naturligvis i et nært samarbejde. Sådan fungerer den slags jo. Kun er det underligt at musikmennesket Senstius ikke har kendt, eller ikke har husket på en eller anden udgave af Weyses romancer og sange hvor han kunne have set navnet på den rigtige oversætter.

I en mail fra Odense Bys Museer omtales mellem andre oplysninger at Hasselmann "var [...] lektor i tysk, i hvert fald Regensen-student og uddannet fra Kbh." Det stemmer med hans nekrolog,¹⁶ og med at han tog sin embedsek-samen i dansk og tysk i 1928. Regensen har et arkiv, og vi må se om Hasselmann figurerer dér.

I kollegiets værelseprotokol, påbegyndt i 1923, står han første gang nævnt i marts 1926, dvs. at han må være flyttet ind ved forårssemesterets begyndelse. Han fik værelse 9 x 1,¹⁷ efter arkivarens oplysning et af de ringeste værelser overhovedet, men allerede i september samme år er han rykket til 3 x 4 og en-

delig i foråret 1928 til 3 x 7, og begge er af en væsentlig højere klasse. På lindens fødselsdag den 12. maj tages hvert år et billede af alle Regensens alumner, og han er med i både 1927 og 1928, sidste gang iført en mørk fez; arkivaren forklarer at Hasselmann derfor har været medlem af PIP (*primus inter pares*), en af flere foreninger i huset. I alt har en halv snes fez på ud af ca. 100 indvånere.

En anden regensianer, W. Laugesen Buch, har ført en særpræget 'gæstebog' som stadig findes i arkivet. Den lå fremme på hans værelse, og ingen fik lov at forlade stedet uden at have indført mindst sin underskrift. I forsommeren 1928 har han taget den med på Rigshospitalet hvor han langvarigt var indlagt. Under den 6. juni 1928 får han besøg af Hasselmann (flere steder i gæstebogen af Buch og andre stavet Hasselmað!) der netop denne dag har gjort sin eksamen færdig. Alt i alt får man af det spredte materiale indtryk af at denne student i sine 2½ år på det gamle kollegium er kommet godt ind i kammeratskabet og har befundet sig rigtig udmærket.

På dette sted i fremstillingen må det derfor være tilladt at komme med en teoridannelse om tilkomsten af Hostrup som ophavsmand til *En Skaal for den Mø*:

- Hasselmann og Senstius finder i 1941-42 at der er behov for en uhøjtidelig visebog for studerende og andet godtfolk; de får kontakt med Odense-forlaget Flensted.
- De to beslutter sig for at *En Skaal* skal med i bogen.
- Af store, alsidige melodibøger fandtes der dengang kun to: *Folkehøjskolens Melodibog* og *Danmarks Melodibog*; den første har aldrig haft sangen

med, og samtlige den andens udgaver indtil dette tidspunkt har *ingen* forfatterangivelse ved sangen.

- Hasselmann lader tankerne gå tilbage til de glade regensdage i 20'rne, og hvem må da (naturligvis) have skrevet de fire strofer? For en gammel regensianer kan der uden alt for mange overvejelser kun være tale om dén tidligere med-alumne der er mest berømt som sangskriver: Jens Christian Hostrup. Måske har de haft for travlt?
- Senstius afstemmer – som ovenfor anført – ikke med Weyse-udgaverne.
- Ved en grundig gennemgang af de relevante dele i Karl Clausens sang-historiske Samling er der ikke fundet andre og endnu tidligere sang- og visebøger med Hostrup som oversætter af sangen.

Det kunne herefter forekomme rimeligt og overmåde fristende – dog selvfølgelig kun på indicier – at ikende de to fynske redaktører, og først og fremmest Hasselmann, *ophavs påduttelsen* i denne sag.

Var det blot så vel! Der foreligger nemlig endnu en udgivelse – ikke af en visebog, men af et nodehefte der blev pligtafløvet til Det Kongelige Bibliotek den 10. januar 1941, udsat for sang-stemme og klaver og trykt hos daværende Wilhelm Hansens Musikforlag. Det drejer sig om de 18 sange i Weyse-filmen *Jeg har elsket og levet* der havde haft premiere den 17. december 1940, og hvori Aksel Schiøtz sang de fleste af dem. Blandt de 18 sange i heftet optræder også *En Skaal*, og både ved sangen og i registeret er anført: "tekst: efter Sheridan ved C. Hostrup."

Tableau! Finis, finale!! Blind vej forude!!!

Thi hverken musikforlagets efterfølger eller Det Kongelige Biblioteks annaler og altså heller ikke selve heftet rummer nogen oplysning om navnet på den ansvarlige redaktør. Hvem han/hun så var, kan vedkommende – vi ved det ikke – have stampet misinformationen op af jorden og de to fynske visebogsredaktører derefter ført den videre. Eller handlingen kan være ført ud i livet begge steder, uafhængigt af hinanden.

Indtil nogen dukker op med det manglende faktum, må konklusionen i denne del af undersøgelsen derfor stå åben for fantasiens frie spil.

Epilog

Som lovet et par kortfattede, tekstkritiske bemærkninger der kun endnu en gang styrker mistroen til at Hostrup skulle have foretaget denne oversættelse:

Han var en af dansk litteraturs allerfineste versmagere, helt i klasse med fx Oehlenschläger og Drachmann, ja, med selveste Bellman.

I så fald fremstiller man ikke en førstelinje som i anden strofe: “Skål, pigen ...”. Syng det, og hør hvor forkert trykket ligger!

Man rimer heller ikke identisk som i sidste strofe, hvor anden og fjerde verslinje slutter på “tilsammen”.

Endelig er det ikke ret fikst at tale om både “glas” og “bæger” i omkvædet – det præsenteres følgelig fire gange efter hinanden; denne sidste indvending er dog nok kun for ret nørdede feinschmeckere!

Afslutningsvis og for at mane kætterierne helt i jorden et par citater. Hostrups søn Helge har i sin bog om faderen skrevet om dennes barndomshjem: “Christian Hostrup blev sat til at omarbejde og lokalisere en eller anden tysk eller fransk Farce [...]”,¹⁸ og selv har digteren i sine erindringer om den senere skoletid noteret at “jeg havde et Forspring for de andre, baade i Matematik, Tysk og Fransk. Derimod blev det tredie levende Sprog, Engelsk, helt forsømt [...]”.¹⁹ Han savnede med andre ord en basal betingelse for at bringe en engelsk komedie over til dansk. Dertil kommer hans egne ord om hvordan han arbejdede når han gjorde vers: “Jeg har fra min Barndom baaret en stor Rigdom af Melodier i mig, og ved den Lethed, hvormed jeg lærer dem, har jeg stadig forøget Tallet. [...] naar jeg havde fundet min Melodi, saa holdt jeg mig ikke blot til dens Versemaal, nej, saa sang jeg den atter og atter for mig selv til Ordene fødtes af den. Og saaledes er alle mine Sange blevne til, der er digtede til bestemte Melodier, de blev sungne frem, og der vandtes i alt Fald det derved, at Texten sluttede sig tæt om Musiken og fulgte den i alle dens Overgange”.²⁰

Hvordan kunne nogen tro, at en digter af en sådan teknisk fuldkommenhed ville lægge navn til fx “Skaal, Pigen”? Og det er måske blot den mindre mærkværdighed ved hele denne historie. Den store er hvordan en stribe af ellers rosværdige redaktører gennem 70 år har kunnet gentage fejlen, tilsyneladende uden at blinke.

Noter

- 1 Iflg. Det kgl. Teaters bibliotek.
- 2 *Salmonsens store illustrerede Konversationsleksikon*, bd. V, 1896.
- 3 De forskellige udgaver har ikke identisk inddeling i akter og scener; derfor denne betegnelse.
- 4 Fx i Andersen & Kornum (red.): *The English Songbook*, Forlaget Mikro, 3. opl., 1965.
- 5 Tom Rank: York Notes Advanced, *The School for Scandal*, York Press, 2. udg., 2008.
- 6 Anført i *C.E.F. Weyses kompositioner*, værkerfortegnelse udarbejdet af Anne Marie Bramsen (2010) på baggrund af Dan Fog: *Kompositionen von C.E.F. Weyse* (1979).
- 7 To syngespil af Eugène Scribe og Jules-Henri de Saint-Georges: *Spøg ikke med Ild* hhv. *Dronning for en Dag*.
- 8 CII, 123, 1940-41.34.
- 9 Forlagt hos P. W. Olsen, 1847.
- 10 C.C. Lose & Delbanco, 1852/1856, 1860 og 1865-70; Wilhelm Hansens Forlag, 1881, 1890, 1935, 1944.
- 11 Edition Samfundet, 2007.
- 12 Hvor intet andet er anført, er der tale om 1. udgave af den pågældende sangbog.
- 13 Gentofte hovedbibliotek, Det kgl. Bibliotek, Musikhistorisk Museums bibliotek og afslutningsvis hos Syddansk Sang- og Visecenter (Karl Clausens sanghistoriske Samling), Syddansk Universitet, Odense. Endvidere har gode bekendte bidraget med væsentlige oplysninger.
- 14 Medlemsblad for Kgl. Mayestaitts Acteurs (Studentervejven), side 6-8, våren 1994.
- 15 se *Dansk Biografisk Leksikon*.
- 16 *Gymnasieskolen, 1.7.1976 og Odense Katedralskole, Skolefjerretninger, 1975-76*.
- 17 Udlægges: 9. gang, værelse nr. 1.
- 18 Helge Hostrup: *Jens Christian Hostrup. Hans Liv og Gerning*, Gyldendal, 1916, s.40.
- 19 C. Hostrup: *Erindringer fra min Barn-dom og Ungdom*, Gyldendal, 1891, s. 52.
- 20 *Ibid.*, s. 175f.